

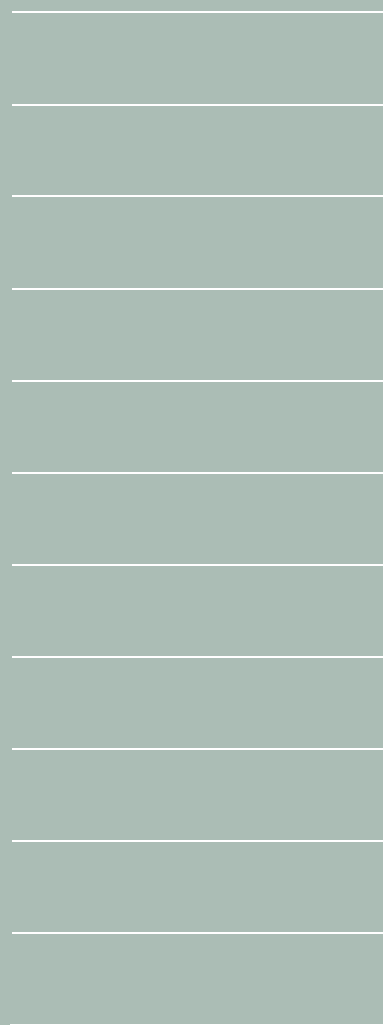

LIETUVOS BANKAS

APKLAUSOS DĖL RIZIKŲ
LIETUVOS FINANSŲ SISTEMAI
APŽVALGA

2013

2

ISSN 2335-8076 (ONLINE)

**APKLAUSOS DĖL RIZIKŲ
LIETUVOS FINANSŲ SISTEMAI
APŽVALGA
2013 / 2**

Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai atliekama siekiant įvertinti Lietuvos finansų įstaigų požiūrį į šalies finansų sistemą ir galimus iššūkius tvariai jos raidai ateityje.

Rengiant apklausos dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai apžvalgą, naudoti Lietuvos banko atliktos apklausos duomenys.

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

© Lietuvos bankas, 2013

APKLAUSOS DĖL RIZIKŲ LIETUVOS FINANSŲ SISTEMAI APŽVALGA

Lietuvos bankas, siekdamas įvertinti Lietuvos finansų įstaigų požiūrį į šalies finansų sistemą ir galimus iššūkius tvariai jos raidai ateityje, atlieka apklausą dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai. Apklausą atliekama du kartus per metus. Bankai, draudimo ir lizingo bendrovės, valdymo įmonės ir kitos finansų įstaigos įvertina svarbiausių rizikų Lietuvos finansų sistemai šaltinius, nepalankių įvykių pasireiškimo tikimybę ir galimą jų poveikį šalies finansų sistemai per artimiausius 6 mėn.

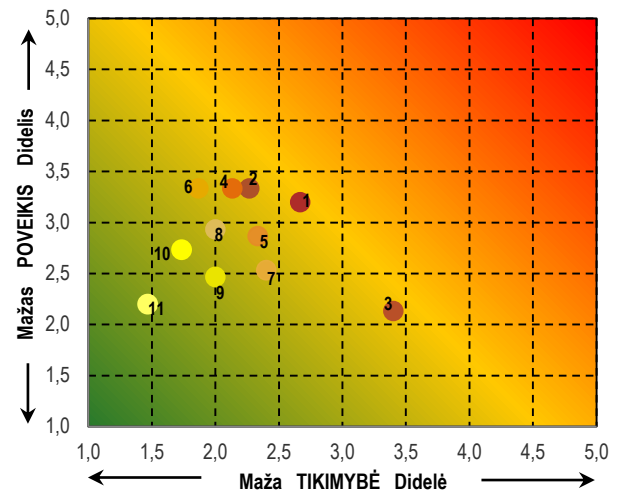
Apklausoje dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai dalyvavo penkiolika respondentų, iš jų aštuoni Lietuvoje veikiantys bankai, keturios draudimo bendrovės, viena lizingo bendrovė ir dvi kitos finansų įstaigos. Vadovaujantis pozicijas užimančių įstaigų atstovų buvo prašoma apibūdinti šalies finansų sistemos padėtį 2013 m. rugsėjo pabaigoje. Apibendrinant nuomones ir skaičiuojant vieną ar kitą atsakymo variantą pasirinkusių finansų įstaigų dalį, visų įstaigų atsakymai buvo traktuojami vienodai, nepaisant jų užimamos rinkos dalies. Ši apklausa yra savanoriška, respondentai gali pasirinkti, į kuriuos klausimus atsakyti.

Šioje apklausos dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai apžvalgoje pateikta respondentų apibendrinta nuomonė ir ji nerodo oficialios Lietuvos banko ar jo tarnautojų pozicijos bei vertinimų.

SANTRAUKA

- Palyginti su prieš pusmetį atlikta analogiška apklausa, beveik visų iš anksto nurodytų rizikos šaltinių išspildymo tikimybė ir pasekmės mažėjo.
- Labiausiai nerimaujama dėl Europos valstybių skolų tvarumo problemų ir Lietuvos eksporto kritimo silpniau augant pasaulio ekonomikai. Lietuvos ekonomika yra atvira ir priklausoma nuo ekonomikos procesų pasaulyje, todėl galimybės mažinti šias rizikas ribotos.
- Per lėto Lietuvos ekonomikos augimo ar nuosmukio riziką finansų įstaigos įvertino kaip gerokai sumažėjusią. Lietuvos konkurencingumo užsienio rinkose praradimo rizika, apklausos dalyvių vertinimu, yra nedidelė, bet jos svarba, palyginti su kitomis rizikomis, didėja.
- Tarp vertintų rizikų užsitęsios mažų palūkanų normų aplinkos rizikos tikimybė yra didžiausia, nors rizikos poveikis – mažiausias.
- Įmonių ir namų ūkių kredito rizika labiau vertinama kaip mažesnė negu vidutinė. Tokiam vertinimui įtaką daro toliau gerėjanti paskolų portfelio kokybė, auganti ekonomika.
- Tokias nuolatinės rizikas Lietuvos finansų sistemai, kaip makroekonominė, kredito, rinkos, likvidumo ir finansavimosi rizika, apklausos dalyviai vertino kaip mažesnes negu vidutinės.
- Daugumos apklaustų finansų sistemos dalyvių tolerancija rizikai nesikeitė: polinkis prisiimti riziką ir toliau yra nedidelis ir artimiausius 6 mėn. nedidės.

1 pav. Lietuvos finansų sistemos rizikų žemėlapis

Šaltiniai: Apklausos dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: skaitinės vertės rizikų žemėlapyje atitinka 1 lentelėje išvardytus rizikos šaltinius.

APKLAUSOS REZULTATŲ APIBENDRINIMAS

1 lentelė. Rizikos šaltiniai Lietuvos finansų sistemai

Rizikos šaltinis	Tikimybė	Poveikis	Galimybė mažinti riziką
1 Europos valstybių skolų tvrumo problemos, jų sąsajos su finansų sistema ir galimas užkrato efektas Lietuvos ekonomikai	2,7	3,2	3,1
2 Lietuvos eksporto kritimas dėl pasaulio ekonomikos augimo sulėtėjimo	2,3	3,3	2,9
3 Užsitęsęs mažų palūkanų normų laikotarpis finansų rinkose	3,4	2,1	3,1
4 Lietuvos ekonomikos konkurencingumo praradimas užsienio rinkose	2,1	3,3	2,7
5 Didelė įmonių kredito rizika	2,3	2,9	2,5
6 Per lėtas Lietuvos ekonomikos augimas arba ekonomikos nuosmukis	1,9	3,3	2,7
7 Didelė namų ūkių kredito rizika	2,4	2,5	2,5
8 Ribotos Lietuvos finansų įstaigų finansavimosi galimybės	2,0	2,9	2,7
9 Nepakankamas šalies ūkio finansavimas dėl bankų paskolų portfelio mažinimo	2,0	2,5	2,5
10 Finansų įstaigos nepajėgumas tęsti savo veiklą (nemokumas)	1,7	2,7	2,6
11 Didelė Lietuvos finansų įstaigų finansavimosi kaina	1,5	2,2	2,3

Šaltinis: Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Pastaba: rizikos šaltinio svarba nusakoma atsižvelgiant į jo tikimybę ir poveikį.

Tikimybė: 1 – maža, 2 – mažesnė negu vidutinė, 3 – vidutinė, 4 – didesnė negu vidutinė, 5 – didelė. Poveikis: 1 – mažas, 2 – mažesnis negu vidutinis, 3 – vidutinis, 4 – didesnis negu vidutinis, 5 – didelis. Galimybė mažinti riziką: 1 – lengva imtis priemonių, 2 – greičiau lengva negu sudėtinga imtis priemonių, 3 – sudėtinga imtis priemonių, 4 – neįmanoma sumažinti rizikos.

1. Rizikos šaltinių vertinimas

Apklausoje dalyvavusios šalies finansų įstaigos pateikė savo vertinimą dėl galimų rizikos šaltinių pasireiškimo, jų neigiamos įtakos Lietuvos finansų sistemai ir galimybių mažinti šiuos rizikos šaltinius. Respondentai išreiškė savo nuomonę apie iš anksto nurodytus rizikos šaltinius, taip pat įvardijo, jų nuomone, aktualius kitus rizikos šaltinius ir pateikė jų vertinimus.

Išoriniai rizikos šaltiniai vis dar yra didžiausia grėsmė Lietuvos finansų sistemai. Lietuvoje veikiančios finansų sistemos dalyviai svarbiausiais rizikos šaltiniais laiko galimą Europos valstybių skolų tvrumo problemų užkratą Lietuvos ekonomikai ir Lietuvos eksporto kritimą silpniau augant pasaulio ekonomikai (žr. 1 lentelę). Priemonių, galinčių sumažinti jų pasireiškimą ar poveikį, Lietuvoje yra nedaug. Pasak respondentų, investicijų diversifikavimas ir eksporto plėtra į „sveikas“ rinkas sumažintų minėtų rizikų poveikį.

Palyginti su prieš pusmetį atlikta apklausa, beveik visų iš anksto nurodytų rizikų pasireiškimo tikimybė ir pasekmės mažėjo. Padidėjo tik tikimybė (nors ji vertinama kaip mažesnė nei vidutinė), kad galimybės Lietuvos finansų įstaigoms pritraukti finansavimą taps sudėtingesnės. Respondentų nuomone, įvykio tikimybė, kad per ateinančią pusmetį Lietuvos finansų įstaigų finansavimosi kaina taps didesnė, yra mažesnė negu vidutinė. Be to, finansavimosi kainos ir finansavimosi pritraukimo rizikos neturėtų didesnio poveikio Lietuvos finansų sistemai. Ribotą šių rizikų poveikį galima paaiškinti mažomis palūkanų normomis finansų rinkose ir per pastaruosius metus išaugusia rezidentų indėlių apimtimi Lietuvoje veikiančiuose bankuose.

Palyginti didele rizikos pasireiškimo tikimybe buvo įvertintas užsitęsęs mažų palūkanų normų laikotarpis finansų rinkose, nors rizikos poveikis vertinamas kaip mažesnis negu vidutinis. Šios rizikos išsipildymas priklausys nuo pagrindinių pasaulio centrinių bankų priimamų sprendimų. Apklaustų finansų įstaigų manymu, šią riziką sumažinti yra sudėtinga, be to, tikima, kad potencialių rizikos mažinimo priemonių poveikis būtų ribotas (pvz., palūkanų spragos mažinimas).

Respondentų nuomone, Lietuvos ekonomikos konkurencingumo užsienio rinkose praradimas yra mažai tikėtinas, bet, palyginti su kitomis rizikomis, šios rizikos svarba padidėjo. Sparčiau už darbo našumą kylantis darbo užmokestis ir tinkamos kvalifikacijos darbuotojų stygius gali nulemti šalies konkurencingumo užsienio rinkose praradimą. Tam tikrų sektorių eksporto į Rusiją problemos atskleidė eksporto diversifikavimo svarbą, siekiant užtikrinti eksporto pastovumą. Apklaustos finansų įstaigos konkurencingumo praradimo rizikos poveikį įvertino kaip gana svarbų, tačiau jo pasireiškimo tikimybė nėra didelė.

Nefinansinių įmonių ir namų ūkių kredito rizika vertinama nuosaikiai. Šis vertinimas pagrįstas gerėjančiais Lietuvos ekonominiais rodikliais ir stiprėjančia nefinansinių įmonių bei namų ūkių finansine būkle. Apklausos dalyvių nuomone, finansų įstaigos gali valdyti šias rizikas, nustatydamos tinkamus

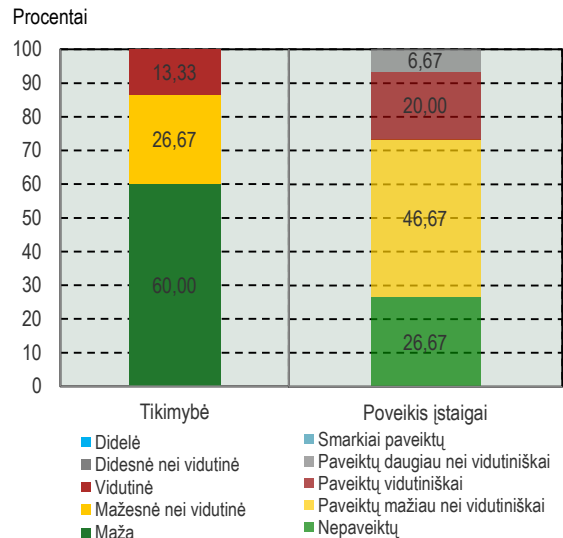
paskolų teikimo reikalavimus.

**Lėto ekonomikos augimo ar nuosmukio tikimybė su-
menko.** Per pusmetį šios rizikos tikimybė sumažėjo beveik penktadaliu, tam įtakos turėjo esamas ir prognozuojamas palyginti didelis ekonomikos augimo tempas. Kita vertus, jeigu ši rizika pasireikštų, jos poveikis Lietuvos finansų sistemai būtų didelis.

Ketvirtadalis respondentų kaip vis didesnę svarbą įgaunančią ir galinčią turėti nemažai neigiamų pasekmių mato išaugusią politinę riziką. Paprašytos įvardyti ir įvertinti daugiau galimų rizikos šaltinių, apklaustos finansų įstaigos atkreipė dėmesį į mokestinės aplinkos nestabilumą Lietuvoje, politinės valios stoką (neapibrėžtumą) priimant ekonomikai ir finansams svarbius sprendimus. Be to, finansų įstaigos kaip išaugusį rizikos šaltinį pažymėjo ir susiklosčiusią situaciją Rusijoje, Ukrainoje ir Baltarusijoje.

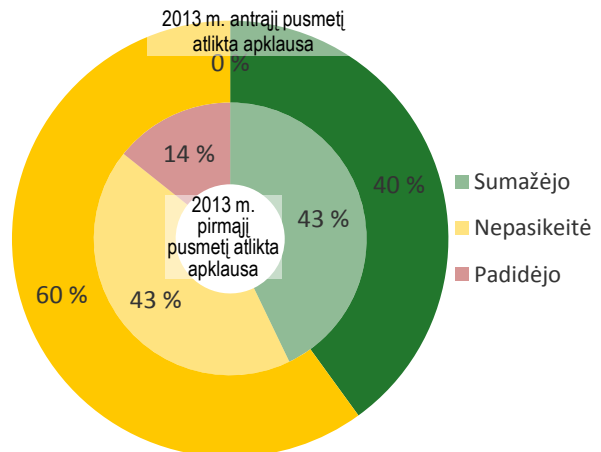
Šalies finansų įstaigų nuomone, tikimybė, kad per artimiausius 6 mėn. įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai galintis turėti įvykis, yra maža. Daugiau negu keturi penktadaliai respondentų nurodė, kad tokio įvykio tikimybė yra mažesnė negu vidutinė arba maža (žr. 2 pav.). 40 proc. apklausoje dalyvavusių finansų įstaigų mano, jog sumažėjo tikimybė, kad per artimiausius 6 mėn. įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, o manančiųjų, kad ši tikimybė padidėjo, apklausoje nebuvo (nors prieš pusmetį tokių respondentų buvo 14 %; žr. 3 pav.).

2 pav. Didelį poveikį finansų sistemai galinčių turėti įvykių tikimybė ir jų poveikis finansų įstaigai

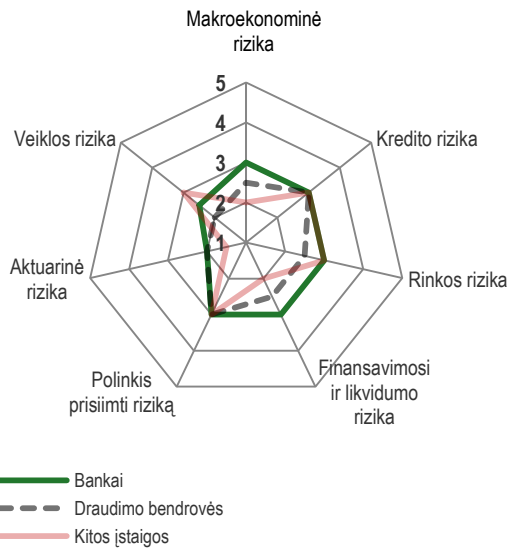
Šaltinis: Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

3 pav. Tikimybės, kad per artimiausius 6 mėn. įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, pokytis

Šaltiniai: apklausos dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

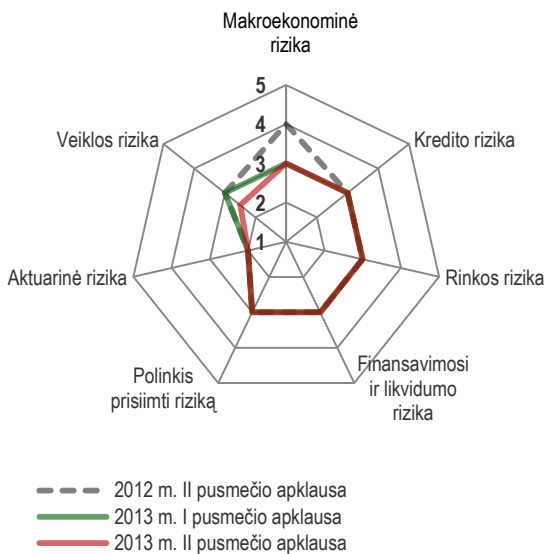
4 pav. Nuolatinių rizikų Lietuvos finansų sistemai dydis

Šaltinis: Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Rizika: 1 – labai maža, 2 – maža, 3 – mažesnė negu vidutinė, 4 – didesnė negu vidutinė, 5 – didelė, 6 – labai didelė.

5 pav. Nuolatinių rizikų Lietuvos finansų sistemai kaita

Šaltiniai: apklausos dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Rizika: 1 – labai maža, 2 – maža, 3 – mažesnė negu vidutinė, 4 – didesnė negu vidutinė, 5 – didelė, 6 – labai didelė.

2. Nuolatinių rizikų vertinimas

Apklausoje dalyvavusios šalies finansų įstaigos įvertino Lietuvos makroekonominę, kredito, rinkos, finansavimosi, likvidumo, veiklos ir aktuarinės (draudimo) rizikų dydį (rizikos tikimybę ir galimą neigiamą poveikį). Šios rizikos yra neatsiejama finansų sistemos dalis, o jų dydis nuolat kinta. Respondentai taip pat įvertino finansų įstaigų polinkio prisiimti riziką keliamą pavojų. Siekiant užtikrinti duomenų palyginamumą, šis rizikų „voratinklis“ nekinta ir leidžia stebėti esamų rizikų vertinimo kaitą.

Finansų įstaigos įvertino, kad Lietuvoje nuolatinės rizikos yra mažos arba mažesnės negu vidutinės (daugelio rizikų vertinimo vidurkis – 2 arba 3 balai; žr. 4 pav.). Rizikų vertinimas, palyginti su analogiška prieš pusmetį atlikta apklausa, nesikeitė, išskyrus veiklos riziką. Ši rizika sumažėjo. Respondentai polinkį prisiimti riziką ir kredito riziką vertino vienodai, nuomonės dėl kitų rizikų išsiskyrė.

Makroekonominė rizika antrą pusmetį iš eilės vertinama kaip mažesnė negu vidutinė, nors dar 2012 m. pabaigoje ji vertinta kaip didesnė negu vidutinė, (žr. 5 pav.). Visgi, respondentų nuomone, ši rizika yra aktuali, nes Lietuvos ekonomika yra atvira ir priklausoma nuo ekonomikos procesų pasaulyje (ypač nuo Europos Sąjungos). Dalies apklaustų finansų įstaigų nuomone, palankesnę makroekonominės padėties vertinimą užtikrintų aiškūs veiksmai mažinant biudžeto deficitą ir mokesčių aplinkos racionalizavimas.

Bankai, palyginti su prieš pusmetį atlikta analogiška apklausa, namų ūkių ir įmonių kredito riziką vertino palankiau (vertinimas sumažėjo nuo 4 iki 3 balų). Tam įtakos turi gerėjanti įmonių ir namų ūkių finansinė padėtis, taip pat atidžiau vertinama naujų klientų rizika. Dalis respondentų pastebi, kad mažų įmonių kredito rizika vis dar yra reikšminga.

Kredito, rinkos finansavimosi ir likvidumo rizikos bei polinkis prisiimti riziką vertinamos kaip mažesnės negu vidutinės (mediana – 3 balai, žr. 5 pav.) ir nekinta dvejus metus iš eilės. Bankams, palyginti su draudimo bendrovėmis, aktualesnė yra rinkos rizika. Ši rizika bankams svarbesnė, nes bankai jautresni palūkanų normų svyravimams dėl sąlyginai trumpesnio vertybinių popierių portfelio investicinio horizonto. Dėl itin mažų palūkanų normų aplinkos sudėtinga toliau mažinti palūkanų išlaidas, todėl bankams, palyginti su kitomis finansų įstaigomis, taip pat aktualesnė finansavimosi ir likvidumo rizika. Ši rizika daugiausia priklauso nuo Europos Centrinio Banko vykdomos pinigų politikos. Apklaustų finansų įstaigų nuomone, jos turi sukaupusios pakankamai likvidžių lėšų, kurios būtų apsaugos priemonė, jei padidėtų likvidumo ir finansavimosi rizika. Polinkis prisiimti riziką vertinamas kaip mažesnis negu vidutinis (žr. 5 pav.), bet mažų palūkanų normų aplinka vis labiau skatina svarstyti galimybes prisiimti didesnę riziką.

Veiklos rizika vertinama kaip mažesnė negu vidutinė, bet, pasak respondentų, tiksliai neapibrėžti Baselio III reguliaciniai pokyčiai bankų sektoriuje gali lemti rizikos padidėjimą ateityje. Iš aktuarinės veiklos kylanti rizika vertinama kaip mažai tikėtina.

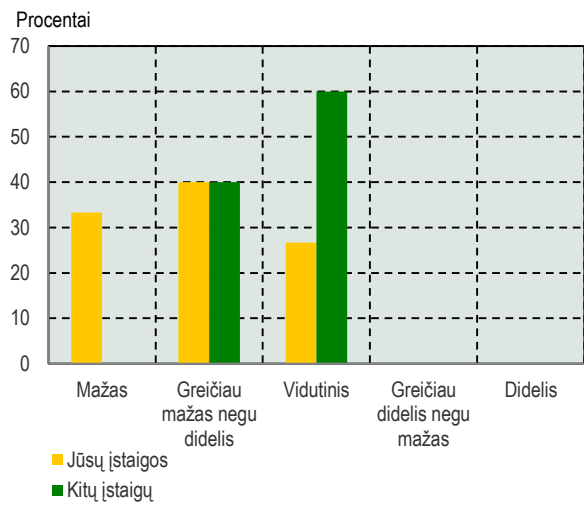
3. Polinkio rizikuoti vertinimas

Apklausoje dalyvavusios šalies finansų įstaigos įvertino savo bei kitų įstaigų esamą polinkį prisiimti riziką ir nurodė, kaip jis gali keistis per artimiausius 6 mėn.

Finansų įstaigos polinkį prisiimti riziką, kaip ir prieš pusmetį, vertina konservatyviai. Paprašyti įvertinti savo ir kitų šalies finansų įstaigų polinkį prisiimti riziką (siekti didesnės grąžos renkant pelningesnius, bet kartu ir rizikingesnius projektus), respondentai savo atstovaujамų įstaigų polinkį prisiimti riziką įvertino nuo mažo iki vidutinio (dažniausiai buvo teigiama, kad šis polinkis yra greičiau mažas negu didelis (žr. 6 pav.). Apklausoje dalyvių nuomone, kitų įstaigų polinkis rizikuoti yra panašus – polinkis rizikuoti buvo įvertintas kaip vidutinis arba kaip greičiau mažas negu didelis. Pažymėtina, kad kitaip negu prieš pusmetį, neliko respondentų, manančių, jog kitų įstaigų polinkis rizikuoti yra mažas.

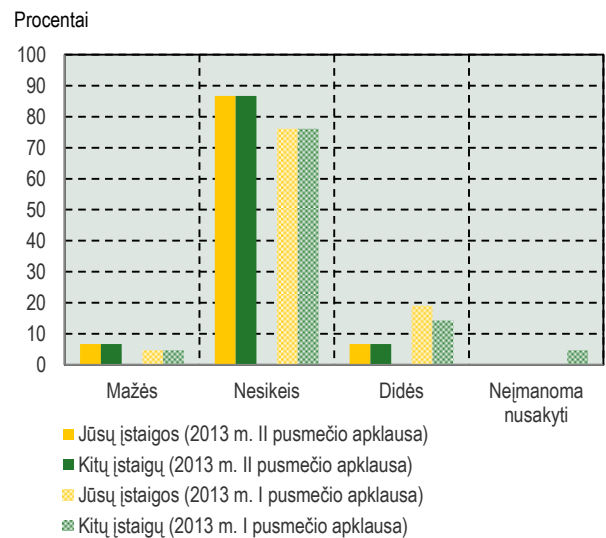
Finansų įstaigų polinkis prisiimti riziką artimiausius 6 mėn. iš esmės nesikeis. Beveik visos apklausoje dalyvavusios finansų įstaigos mano, kad artimiausią pusmetį jų prisiimama rizika nesikeis (žr. 7 pav.). Dalis atsakiusiųjų pastebi, kad bankų sektoriaus noras prisiimti kredito riziką po truputį didėja, tačiau jį gali koreguoti reguliaciniai suvaržymai. Kai kurie respondentai taip pat pažymi, kad disponuojantieji kapitalu didesnės grąžos vis dažniau ieško už Europos Sąjungos ribų.

6 pav. Finansų įstaigų polinkis prisiimti riziką

Šaltinis: Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

7 pav. Polinkis prisiimti riziką per ateinančius 6 mėn.

Šaltiniai: apklausoje dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.